

VERSLAG

statencommissie

Verslag van de openbare vergadering van de **Commissie Bestuur, Financiën en Welzijn** van 2 december 2011 van 12:10 tot 13:50 uur te Middelburg.

Voorzitter:	J.M. Meulenberg- op 't Hof
Aanwezig zijn de (plv.) leden:	F. Babijn, E.R. Bak, A.P. Beekman, C.W. Bierens, P. Van Dijk, A.I.G. Dorst, A. Evertz, T. van Gent, L. Harpe, A. Hijgenaar, E. Mekkaoui-de Neef, P.C.A. de Milliano-van den Hemel, G.D. Roeland, G. van Unen, J. Werkman
Tevens zijn aanwezig:	C. van Beveren (GS), P.G. Boerma (DELTA N.V.), M.E. Trimpe (commissie-griffier), C.F. Verplanke-Waas (notulist)
Afwezig zijn de leden:	H.C.M. Thomaes, R. Muste, R.P.M. de Kort, J.J. van Burg

---

1. Opening en mededelingen van de voorzitter

De voorzitter opent de vergadering en meldt de afwezigen.

2. Vaststellen agenda

De agenda wordt ongewijzigd vastgesteld.

3. Gelegenheid om in te spreken

De heer De Rijk spreekt in namens WISE. Hij pleit voor een onderzoek, uitgevoerd door een onafhankelijke partij alvorens de commissie een beslissing neemt (zie bijlage).

De heer Beekman (CU) meent dat de heer De Rijk op zijn wenken bediend wordt. Toegezegd is dat Sequoia een onderzoek zal starten.

De heer De Rijk pleit voor een cijfermatig kloppend rapport. Eén waarin de theorie van DELTA N.V. met cijfers onderbouwd wordt.

De heer Harpe (GL) vraagt de heer De Rijk informatie te verstrekken over de toelevering van uranium.

De heer De Rijk antwoordt dat de huidige toelevering van uranium uit Kazachstan komt. Het betreft een stabiele levering. De vraag naar uranium stijgt. In Afrika ontstaan er uraniummijnen. Hij denkt dat DELTA het uranium uit Afrika moet halen.

Mevrouw Van Unen (SP) vraagt naar de hoeveelheid beschikbare uranium.

De heer De Rijk antwoordt dat er nog voor vijftig à zestig jaar uraniumvoorraden beschikbaar zijn. Wanneer er meer kernenergie komt, zal er meer uranium nodig zijn en zal hiernaar gezocht moeten worden. Dan zal er een beroep op oudere ertsen gedaan worden. De kosten om het uranium uit de grond te halen zijn bij oudere ertsen hoger. Dit heeft gevolgen voor de energie en de CO₂-uitstoot in de gehele keten.

De heer Kas uit Vlissingen is tegen de bouw van een tweede kerncentrale en pleit voor duurzame energie (zie bijlage¹).

De heer Verwijs uit Veere spreekt in namens het Studiecomité Openheid Kernenergie (zie bijlage).

De heer Dorst (SGP) verwijst naar de uitspraak 'Feit is bovendien dat Nederland sinds dit jaar meer stroom produceert dan het nodig heeft, waardoor de energieprijzen mogelijk nog verder onder druk komen te staan.' Hij meent dat dit niet mogelijk is. Hij vraagt om een verduidelijking.

De heer Verwijs zegt de feiten niet te kunnen veranderen.

Mevrouw Veenstra meent dat de provincie geen middelen moet geven voor het bouwen van een tweede kerncentrale (zie bijlage).

De voorzitter concludeert dat alle sprekers hun betoog gehouden hebben.

---

¹ De inspraakreactie is nog niet ontvangen en wordt nagezonden.

4. **Statenvoorstel voorbereidingskrediet tweede kerncentrale Borssele**

De heer Dorst (SGP) zegt dat het addendum veel duidelijkheid geeft. Hij vraagt naar de rol van het college in het geheel. In het addendum staat dat de regionale overheden aan het stuur zouden moeten zitten. Hij wil weten wat dit inhoudt. In bijlage drie staat dat er een aandeelhouderscommissie gevormd wordt die betrokken wordt bij de DELTA-uitwerking c.q. mijlpalen. Wat houdt deze betrokkenheid in?

De heer Harpe (GL) zegt dat er sprake is van veel onzekerheid. Hij vraagt naar de consequenties en de effecten. De motie 'Haalbaarheid en Betaalbaarheid' uit de vorige statenvergadering is volgens hem nog niet uitgevoerd. Het gevraagde bedrag wordt gehalveerd, gezien het toegezonden Addendum. Dat betekent dat het voorstel nog gewijzigd moet worden voor besluitvorming. Spreker is niet tevreden over de wijze waarom DELTA het liefst vanachter gesloten deuren informatie geeft. Tevens is er een ontwijkend antwoord gegeven over de eindweging van het radioactief afval. Hij meent dat de uiteindelijke verantwoordelijkheid bij DELTA ligt. Hij verwijst naar het tijdsschema van de heer Boerma. Hij begrijpt dat er sprake is van een politieke haast; DELTA wenst in deze kabinetsperiode tot een vergunningaanvraag te komen. Het gehele project duurt echter langer dan één kabinetsperiode. DELTA gaat in het schema uit van een netto tijd. Hij adviseert de tijd te nemen en op het bedrag te letten.

Mevrouw Evertz (PvdA) twijfelt of het voorstel in de Staten behandeld moet worden. Voor DELTA is het van belang dat er een overheidspartner meedoet. Van een landelijke overheidspartner is geen sprake. Het bedrijf moet het dus op eigen kracht zien te klaren. Zij meent dat dit niet mogelijk is gezien de grootte van het project. Zij begrijpt dat de zestig miljoen euro nodig is om de partners aan boord te krijgen. Zij verwijst hiervoor naar de brief van de heer Huisman. Is dit wenselijk? Zij wil meer duidelijkheid over het voortraject, de zestig miljoen euro en wie er precies meedoet. Wanneer er geïnvesteerd wordt, is er geen weg meer terug. Onwenselijk is de dividenduitkering weer in het project te steken. Zij begrijpt uit de stukken dat deze kans namelijk aanwezig is. Met de huidige begroting en de bezuinigingen is het onduidelijk of de provincie dat geld kan missen. Zij vindt het een onzeker project en begrijpt de haast niet. Zij adviseert de tijd te nemen.

De heer Bierens (VVD) kan met het voorstel meegaan; de VVD-fractie ziet de tweede kerncentrale als een kans voor Zeeland. De vraag is hoe de kerncentrale op een verantwoorde manier gerealiseerd kan worden. Dient er eerst geld uitgegeven te worden om een commitment te krijgen? Hij vraagt naar de reactie van Gedeputeerde Staten over de bevindingen van Sequoia. Hij verwijst naar het addendum waarin staat dat DELTA haar toekomst zeker moet kunnen stellen als Zeeuws en zelfstandig bedrijf. Wanneer is het point of no return bereikt, bij de uitgaven van 220 miljoen, van 20 à 30 miljoen of bij 60 miljoen? De strategiediscussie staat gepland voor half december. Hij vraagt naar de aanvulling van het huidige voorstel. De heer Boerma is helder geweest over de dividendontwikkeling. Hij wil de mening van de gedeputeerde hierover, in samenhang met het meerjarenperspectief.

Mevrouw De Milliano-van den Hemel (CDA) meent dat er voor deze beslissing tijd genomen moet worden. Zij begrijpt dat de strategiediscussie en de vergunningsvoorbereiding in de vergadering van 16 december 2011 aan bod komen. De juiste volgorde tussen partner en vergunning is moeilijk te bepalen. Gezien er geen commitment is vanuit Den Haag heeft zij grote twijfels over het project. Zij vraagt of de gedeputeerde actie onderneemt de zienswijze in Den Haag te verbeteren. Zij heeft begrepen dat de vergunning overdraagbaar is mits deze niet in strijd is met het publieke belang. Bestaat daar de dan een kans op?

Mevrouw Mekkaoui-de Neef (PVV) zegt dat er een beslissing genomen moet worden over het investeringstraject. Zij heeft meer informatie nodig om alle plussen en minnen tegen elkaar af te wegen. Na ontvangst van de informatie kan haar fractie een gedegen beslissing nemen. Zij wil de ontbrekende informatie voor de Statenvergadering ontvangen zodat op 16 december 2011 de discussie gevoerd kan worden.

De heer Hijgenaar (D66) zegt meer zekerheid te willen. De financiële basis is onvoldoende aanwezig. De werkgelegenheid komt niet voor uit de actie die hier voorgesteld is. Hij mist een gedegen onderzoek naar alternatieven. Het onderzoek naar alternatieven staat niet in verhouding tot het onderzoek naar kernenergie. Zolang er niet meer duidelijkheid komt, kan er geen keuze gemaakt worden. De bouw van de tweede kerncentrale ziet de fractie als een overgang naar duurzame energie. Hij zegt dat het voorliggende voorstel geen zekerheid biedt en niet SMART omschreven is. Het voorstel heeft niet de juiste bouwstenen om verder te kunnen gaan.

De heer Van Dijk (PVV) mist de financiële onderbouwing. Hij vraagt welke mogelijkheden de gedeputeerde ziet wanneer er geen financiële partner te vinden is en de houding van Den Haag ongewijzigd blijft.

Mevrouw Van Unen (SP) meent dat er te veel onzekerheden zijn. Zij vraagt of het college een financiering zou verstrekken in een omgekeerde situatie.

De heer Beekman (CU) vraagt naar de positie van het netwerk van Gedeputeerde Staten. Tevens vraagt hij naar plan B. Hij vindt dat de Statenleden de mogelijkheid moeten hebben om uit een aantal opties te kiezen. Deze keuze is nu niet aanwezig.

Gedeputeerde Van Beveren zegt dat het addendum eigenlijk voor de aandeelhouders bestemd is en ter

kennisgeving naar de commissie gestuurd is. Het statenvoorstel wordt hierop aangepast. De commitment van de landelijke overheid is belangrijk. Met de kans van nul procent doelde hij op de liberale markt. Bekend is dat de overheid niet in een liberale markt investeert. Het verstrekken van de vergunning is een andere zaak. Voor de aanvraag van de vergunning is de wet van toepassing die op dat moment van kracht is. Een financiering van de bank is het volgende stadium. Dat is nu nog niet aan de orde. Het college maakt deel uit van een stuurgroep, die nu al actief is in de voorbereiding van de bouw van de kerncentrale. Het college zal haar invloed aanwenden om de zienswijze van de bouw positiever te maken. Een medefinancier heeft geen kans aandeelhouder van DELTA NV te worden. Daar maakt hij zich sterk voor. Regionale overheden die aan het stuur zitten kan vormkrijgen door een aantal aandeelhouders in het kleine comité op te nemen. Hij bevestigt dat de motie 'haalbaarheid en betaalbaarheid' niet uitgevoerd is. Aanstaande dinsdag komt dit in het collegeoverleg. Hij zegt dat hij op dit onderwerp terugkomt. De betaalbaarheid kan pas aangetoond worden wanneer er een business case aanwezig is. De motie blijft tot op heden als 'nog niet uitgevoerd' gemarkeerd. Het bedrag waarvoor toestemming gevraagd wordt is met de helft omlaag gegaan. In de aandeelhoudersvergadering zal spreker het bedrag voor het point of no return, en de mijlpalendiscussie meenemen. Daarom vindt de Statenvergadering plaats voor de aandeelhoudersvergadering.

De heer Harpe (GL) vraagt of de volgorde niet verkeerd is.

Gedeputeerde Van Beveren is van mening dat hij eventuele nadere voorwaarden waar de staten toe besluiten meeneemt naar de aandeelhoudersvergadering. Op de aandeelhoudersvergadering wordt 'ja' of 'nee' gezegd tegen het voorstel. Voor het wijzigen van het addendum moet hij eerst met alle aandeelhouders en DELTA in gesprek gaan. Daarna komt het addendum op 22 december 2011 ter besluitvorming. Tijdens de aandeelhoudersvergadering is het niet de bedoeling te onderhandelen over mijlpalen, doelstellingen en risico's. Hij meent dat er sprake is van open gesprekken en dat er niet achter gesloten deuren vergaderd wordt. Met het Memorandum of Understanding is het college nog bezig. Hij zal hiernaar vragen op 22 december 2011.

De heer Harpe (GL) zegt dat het antwoord geheim is.

Gedeputeerde Van Beveren zegt dat de partners dit overeengekomen zijn. Hij heeft hier geen invloed op. Hij zegt dat de heer Boerma het tijdsschema zal toelichten. Tevens zegt hij dat de deskundigen aangegeven hebben dat eerst een commitment met de aandeelhouders aangegaan moet worden en dat daarna naar partners gezocht moet worden.

Mevrouw Van Unen (SP) benadrukt dat het essentieel is dat de overheid ook instapt.

Gedeputeerde Van Beveren zegt dat de start van de bouw nog op zich laat wachten. Op het gebied van het dividendbeleid kan slechts maximaal drie jaar vooruitgekeken worden. De omstandigheden rondom het dividend bij de start van de bouw zijn onbekend. Op dat moment dienen dividendafspraken gemaakt te worden.

Mevrouw Evertz (PvdA) verwijst naar de woorden van Sequoia. Deze zegt dat de kans bestaat dat er van het dividend wordt afgezien. Zij vindt dit een zwaarwegende uitspraak.

Gedeputeerde Van Beveren zegt dat hij zich niet kan herinneren dat er sprake zou zijn van het afzien van dividend. Wel zijn de winstvoorspellingen in negatieve zin gewijzigd. Een dividendtoezegging voor de bouwperiode is niet mogelijk.

Mevrouw Evertz (PvdA) concludeert dat er veel onzekerheid bestaat over het dividend wanneer het traject begint.

Gedeputeerde Van Beveren geeft hierop een ontkennend antwoord. Hij deelt de mening dat er op een verantwoorde manier geïnvesteerd moet worden. De invulling wordt zelf gemaakt en dient onderbouwd te worden. Hij benadrukt dat het nu om het vergunningstraject gaat. Gevraagd is naar de visie van Gedeputeerde Staten over de driedeling van Sequoia. Gedeputeerde Staten verwachten dat de partners binnen vijftien maanden gevonden zijn. Vanmorgen is aangegeven dat de partners sneller gevonden moeten worden. Hij gaat hierover met DELTA in discussie.

De voorzitter onderbreekt de gedeputeerde en vraagt de commissie of zij het voorstel rijp vindt voor verdere behandeling in Provinciale Staten.

De heer Bierens (VVD) kan instemmen met een behandeling in Provinciale Staten mits de gedeputeerde de toezegging doet de gevraagde aanvullende informatie te zullen verstrekken.

De voorzitter concludeert, na inventarisatie, dat het voorstel in de Statenvergadering van 16 december 2011 behandeld wordt.

Gedeputeerde Van Beveren zegt dat afgesproken is de aandelen van Evides uiterlijk 2013 onder een aantal voorwaarden te verhangen. DELTA zegt dat dit negatief zal uitvallen. Sequoia spreekt dit tegen. De voorzitter van S&P kan hierover uitsluitsel geven. Hij zegt dit met S&P, in bijzijn van Sequoia en DELTA, te bespreken. Dit gesprek zal niet voor 16 december 2011 plaatsvinden. Besloten is dat de evaluatie pas in december 2012 zal plaatsvinden.

De heer Beekman (CU) zegt dat hierover in de Staten duidelijke uitspraken gemaakt zijn. Hij vindt dit een essentieel punt voor in de strategiediscussie.

Gedeputeerde Van Beveren zegt dat dit punt op 16 december 2011 niet besproken hoeft te worden.

De heer Dorst (SGP) meent dat een nieuw besluit van de Staten het vorige besluit over het verhangen

van de aandelen sterk kan beïnvloeden.

Gedeputeerde Van Beveren benadrukt dat de zestig miljoen euro geen invloed heeft op de rating en dat het om een randvoorwaarde gaat. Zo dient deze ook benaderd te worden. Hij verwijst naar de woorden van DELTA waarin zij zegt dat het binnenhalen van de vergunning ten goede zou kunnen komen van de waarde van het bedrijf. Na de vergunning volgt de investeringsbeslissing. Dan komt deze discussie weer aan de orde. Wat betreft het 'Point to no return' in relatie tot het addendum zal spreker de aandeelhouders contacteren en de Statenleden hierover, voor 16 december 2011, op de hoogte stellen. Over het DELTA-dividend in relatie tot het Meerjarenperspectief zegt hij dat er voor slechts enkele jaren vooruit gekeken kan worden. Het college wilt dat DELTA goed rendeert en de winst verhoogd. Hij wilt van de Statenleden horen hoe zij tegen het bouwen van een nieuw hoofdkantoor aankijken. Dan kan hij 22 december 2011 hierover een breed gedragen oordeel bij het bedrijf neerleggen. De stukken voor het nieuwe hoofdkantoor liggen al weken ter inzage. Over de vraag of er eerst een strategiediscussie moet plaatsvinden of dat er eerst vergunningen aangevraagd moeten worden, zegt hij dat de commissie het voorstel volgende week kan verwachten. Hij zegt dat de kans klein is dat de overdraagbaarheid van de vergunning in strijd is met het publieke belang. Hij meent dat de Rijksoverheid geen nadere voorwaarden zal stellen. Hij zegt dat het investeren in alternatieven, gezien het wegvallen van allerlei subsidies, niet eenvoudig is. Er zijn ook niet veel alternatieven mogelijk. Het is niet eenvoudig om op korte termijn met duurzame oplossingen te komen. Hij zegt dat het correct is dat in het voorliggende PS-voorstel hiervoor geen oplossingen aangedragen worden. Het betreft namelijk een voorstel voor een vergunningaanvraag. Hij ontkent dat het college met de SMART-discussie begonnen is. Deze discussie is in de vorige collegeperiode ontstaan. Hij zegt wat betreft de financiële onderbouwing dat het college zijn best gaat doen om de houding van het huidige kabinet te veranderen. Een toezegging kan hij hierover niet doen. Over de schets van mevrouw Van Unen zegt hij dat hij veronderstelt dat de bank akkoord zal gaan met de financiering.

De heer Boerma zegt dat de rol van de regionale overheden een belangrijk aspect is. De lokale overheden dienen mee te kijken en ook aan het stuur te zitten. Dit is ook mogelijk omdat de provincie tevens aandeelhouder is. Hij zegt dat het voorliggende tijdschema een theoretisch schema betreft. Hij gaat ervan uit dat wanneer er met de overheid een schema wordt afgesproken dat aan het schema gehouden wordt. Het tijdschema van het voortraject zal met de lokale overheid afgestemd worden. Het tijdschema van de bouw wordt op een later moment onderzocht. Hij zegt dat het stoppen van het dividend niet in de scenarioanalyse is opgenomen. Het effect hiervan in geld is moeilijk aan te geven. Hij gaat ervan uit dat de netto verdiensten omhoog gaan na realisatie van de kerncentrale. Hiervan profiteren de aandeelhouders ook.

Mevrouw Evertz (PvdA) zegt dat het om de tussenperiode gaat. Zij verwijst naar een uitspraak van Sequoia.

De heer Boerma antwoordt dat hij de mening van Sequoia niet deelt.

Mevrouw Van Unen (SP) zegt dat de heer Boerma voor de tweede maal een ander verhaal vertelt dan in het rapport vermeld staat. Zij meent dat het zo moeilijk wordt een besluit te nemen.

De heer Boerma zegt ieder jaar nadrukkelijk te kijken naar de toekomstvoorspellingen, de cijfers en de kennis.

De heer Bierens (VVD) begrijpt dat het huidige dividendbeleid voortgezet wordt maar dat de hoogte van het dividend onbekend is. Hij vraagt of zijn veronderstelling juist is.

De heer Boerma geeft hierop een bevestigend antwoord.

Mevrouw Van Unen (SP) begrijpt dat de heer Boerma informatie heeft uit andere bronnen. Zo kan zij geen juiste afwegingen maken.

De heer Van Dorst (SGP) meent dat uit de discussie naar voren is gekomen dat DELTA en Sequoia elkaar niet tegenspreken.

De heer Boerma zegt dat de zestig miljoen euro geen invloed heeft op de rekening.

Gedeputeerde Van Beveren zegt dat in het meerjarenbeleid twintig miljoen euro DELTA-dividend zit. De toezegging van het dividend is gegeven tot 2013 en tot 2015 is de twintig miljoen euro geraamd. Bovendien staat er nog tien miljoen in de algemene reserve. Bij een tegenvallende dividenuitkering kan het tekort aangevuld worden met de reserve.

De voorzitter concludeert dat de aanvullende nieuwe informatie voor 16 december 2011 aangeleverd wordt. Het voorliggende Statenvoorstel is door de meerderheid als voldoende onderbouwd bevonden en zal in de Statenvergadering behandeld worden.

5. Sluiting

De voorzitter sluit de vergadering om 13.50 uur.

Zeeland, 2 december 2011

Geachte leden van de Cie. Bestuur, Financien en Welzijn van de Provinciale Staten van Zeeland

U staat voor een lastige beslissing. Hoewel u gewend bent aan de aanwezigheid van een kerncentrale in de provincie is het nogal wat om te moeten beslissen over een heel nieuw project, dat voor minstens 60 jaar het aanzien van uw provincie mede zal bepalen. En hoewel Delta het besluit in meerdere stukken heeft opgeknipt en u nu alleen maar hoeft te besluiten over 'slechts' 60 miljoen weet u heel goed hoe het gaat; als u nu ja zegt wordt het bij elke stap moeilijker om eventueel nog nee te zeggen. Als u dit mechanisme nog niet kent vraag ik u vriendelijk de geschiedenis van enkele andere grote infrastructurele projecten te lezen, bv. de Betuwelijn of de aanleg van de metrolijn in Amsterdam.

Overigens is 60 miljoen ook al een boel geld.

Ik ga u niet proberen te overtuigen van het feit dat kernenergie vies, gevaarlijk en duur is. Ik ga u wel vragen om een heel eigen, gewogen en beargumenteerd besluit te nemen. Ik draag daar een graag een paar elementen en vragen voor aan

Waarom heeft Delta zo'n enorme haast? Er zijn op dit moment geen buitenlandse partners die met geld over de brug willen komen. Delta beweert dat die interesse er wel nog is en dat het geld dus ook wel komt. Ik vraag me dat af. Wij volgen de nucleaire industrie op de voet, mondiaal. Wij zien alleen maar terugtrekkende bewegingen; in het Verenigd Koninkrijk, België, Frankrijk, Japan, Amerika, noem maar op. Alleen in landen waar de staat bepaald op wat voor manier er elektriciteit wordt opgewekt worden er nog kerncentrales gebouwd – en vaak alleen maar omdat de staat ook betaald. In alle landen waar de tucht van de vrije markt heerst en er sprake is van democratie wordt er geen reactor meer besteld. Delta noemt Finland en Frankrijk als voorbeelden die deze stelling zouden ondergraven Maar in Frankrijk is het wel degelijk de staat en dus de belastingbetaler die betaald en in Finland wordt er alleen gebouwd omdat de Fransen, en weer ten koste van de Franse belastingbetaler, de reactor voor een vaste prijs heeft geleverd. U weet dat die prijs inmiddels drie keer over de kop is gegaan.

U hoeft mij niet te geloven. Ik vraag u alleen om hier eventueel zelf onderzoek naar te laten doen. Want waarom heeft Delta zo'n enorme haast? Omdat ze weet dat er alleen in deze kabinetsperiode een - zij het minimale - politieke steun is. En ze weet hoe belangrijk politiek draagvlak is. En dus moet er nu perse begonnen worden met de aanvraag voor een vergunning. Zo snel mogelijk zoveel mogelijk geld uitgeven, dat wil Delta. Om een nieuwe metrolijn of Betuwelijn te creëren. Maar wat een enorm risico neemt Delta op deze manier. Want er zijn ook genoeg voorbeelden van projecten waaraan al veel geld was uitgegeven en die toch door de politiek alsnog ten grave zijn gedragen.

Wat voor vreselijks gebeurt er nou als u besluit om nog een half jaar te wachten, zodat Delta bv. meer garanties kan bieden op participatie van andere partijen in de aanloopkosten? Gaat het licht dan eerder uit in Zeeland? Verandert er wat in de financiële positie van het bedrijf – voor u als aandeelhouder interessant? Nee, natuurlijk niet.

Zorgvuldigheid lijkt mij, ook als u moet beslissen over ‘slechts’ 60 miljoen euro, op zijn plaats

Delta kijkt in al haar prognoses en beantwoording van uw vragen naar de theorie Wij kijken naar de praktijk. Ik zal u uitleggen wat ik daarmee bedoel. Of het nou om verwachte bouwkosten gaat, om de verwachte duur van de bouw of de voorbereidingen, of het nou gaat om exploitatiekosten of de te verwachten tegenslagen, Delta gaat uit van cijfers van degene die er groot belang bij hebben de reactor te bouwen en gaat uit van de op papier te verwachten uitkomsten. Wij vragen u naar de praktijk te kijken en daar onderzoek naar te laten doen. Of u nu kijkt naar de laatste 30 of 50 meest recent afgebouwde reactoren, naar alleen reactoren in Europa, of Amerika, of alleen naar reactoren van het type dat Delta wil bouwen; in al die gevallen blijkt dat de praktijk enorm tegenvalt. Zware kostenoverschrijdingen, ernstige vertragingen, meer problemen in de bouw en ga zo maar door. Nogmaals, u hoeft het van mij niet aan te nemen maar ga ook niet alleen af op de cijfers van Delta. Frappant in dit verband is dat Delta in haar beantwoording van vragen van de SGP fractie over kostenoverschrijdingen alleen ingaat op het voorbeeld uit Finland, wat vervolgens wordt afgedaan met de verklaring dat het hier gaat om een ‘first of a kind’ project dat altijd meer kost. Dat is iets te makkelijk. Er staan wereldwijd zo’n 440 reactoren. Meer dan 80 % daarvan heeft meer gekost dan begroot, de rest staat in niet-democratische landen, we zullen waarschijnlijk nooit weten hoeveel die gekost hebben. In Europa of Amerika is nog nooit een reactor gebouwd die niet meer kostte dan de vorige, zelfs als deze van hetzelfde type was. Kernenergie is de enige energiedrager die een negatieve leercurve heeft als het gaat om de kosten. Ook in Frankrijk waar tientallen reactoren van hetzelfde type staan, ook in Amerika waar hetzelfde geldt.

En ja, dat komt omdat er steeds nieuwe inzichten komen op het gebied van veiligheid. en omdat steeds weer blijkt hoe vreselijk ingewikkeld het is om een goed werkende veilige reactor te bouwen.

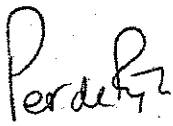
Dat is nogal wat; elke nieuwe reactor kost meer dan de vorige. Ook een tweede en derde EPR waaraan in Frankrijk wordt gebouwd kost meer dan de eerste in Finland. Omdat die in Finland problemen bleek te hebben die in Frankrijk opgelost moeten worden, en daar ontdekten ze weer nieuwe problemen die in Zeeland opgelost zouden moeten worden. Areva heeft onlangs besloten het EPR-concept voor de nationale markt te gaan heroverwegen, misschien willen ze toch weer een wat kleinere en simpeler variant op een bestaande reactor gaan ontwikkelen.

Hetzelfde geldt voor de bouwtijd. Ook hier is de praktijk om te huilen; voor vrijwel alle reactoren geldt dat het langer duurde dan beloofd om ze te bouwen. Zelfs als de theorie werd bijgesteld naar aanleiding van eerdere ervaringen bleek de volgende reactor toch weer langer te duren. Ook hier geldt; behalve in dictaturen, want daar let niemand op veiligheid. Vertraging werd vaak veroorzaakt door bijvoorbeeld de milieubeweging die meer controle op de veiligheid eiste, maar dat is toch niet zo gek? En ook in de jaren 60 en 70 toen de milieubeweging nog nauwelijks invloed had duurde de bouw van een reactor, of het nou in Japan, Engeland of Amerika was, langer dan gepland.

Ik doe een simpele oproep; neemt u de tijd om te kijken naar de praktijk, om cijfers te krijgen die niet alleen afkomstig zijn van Delta of bureaus die kijken naar de theorie, naar modellen die uitgaan van gunstige voorwaarden. Kijk terug, leer van de praktijk, die liegt nooit, en beoordeel dan opnieuw of u bereid bent dit avontuur aan te gaan.

Want het is niet uw geld waarover u beslist maar dat van de Zeeuwen. Als u Delta als Zeeuws bedrijf een warm hart toedraagt dan neemt u nog even wat meer tijd om heel goed te beoordelen of dit de beste weg is voor het bedrijf.

Dank u wel

Peer de Rijk
Directeur WISE

WISE Amsterdam
PO Box 59636
1040 LC Amsterdam
The Netherlands
t: + 31-20-6126368
f: + 31-20-6892179
e: wiseamster@antenna.nl
w: www.antenna.nl/wise
bank: 40 88 2850

Geacht College van Gedeputeerde Staten en Leden van de Provinciale Staten van Zeeland,

Ik sta hier voor u namens een groep inwoners die bewust gekozen heeft om in Zeeland te (komen) wonen vanwege het aantrekkelijke woon- en leefklimaat dat deze Provincie te bieden heeft. De mogelijke komst van een nieuwe kerncentrale zou daarin een grote verandering betekenen.

Er zijn allerlei redenen waarom Zeeland qua imago niet verbonden zou moeten zijn met een nieuwe kerncentrale, maar als bedrijfseconoom wil ik het bij deze gelegenheid graag met u hebben over de onverantwoorde financiële risico's die een dergelijke keuze met zich meebrengt.

Mijn stelling is dat een investering in een nieuwe kerncentrale in Borssele economisch niet rendabel is en dat wil ik onderbouwen met de volgende argumenten.

De financiële risico's verbonden aan de bouw en exploitatie van een kerncentrale zijn zo groot, dat er in de geschiedenis nog nooit één is gebouwd waarbij de risico's niet minstens deels door een overheid werden gedragen. Sedert de liberalisering van de energiemarkt is er sprake van een nieuwe situatie waarbij het aan marktpartijen is om investeringsbeslissingen te doen. In het geval van kerncentrales gaat het om investeringen die zowel in termen van omvang als complexiteit dusdanig groot zijn, dat de markt dit risico niet aandurft. Om die reden worden dan ook nauwelijks nieuwe kerncentrales bijgebouwd. Ik verwijs in dit kader mede naar een gezaghebbend financieel onderzoeksrapport naar de haalbaarheid van nieuwe investeringen in kerncentrales door een van 's werelds grootste banken de Citigroup (New Nuclear – The Economics Say No, 9 November 2009).

Wat zijn de belangrijkste financiële risico's op basis van dit rapport? Het eerste risico is het gevaar dat het project niet op tijd afkomt en dat de kosten van de investering vele malen hoger uitvallen dan geraamd. Dit komt omdat de bouw van een kerncentrale lang duurt (historisch gemiddeld zes jaar) en lopende die bouwperiode de veiligheidseisen aldoor worden aangescherpt a.g.v. nieuwe inzichten. Finland is in dit opzicht een afschrikwekkend praktijkvoorbeeld. De nieuwe kerncentrale bij Olkiluoto van het type dat Delta wil bouwen had vorig jaar al af moeten zijn, maar gaat op zijn vroegst in 2013 draaien. De kosten van de bouw bedragen inmiddels miljarden extra, waarbij het niet duidelijk is of de leveranciers of de opdrachtgever hiervoor opdraaien. Voor de financiers betekent dat het nog langer duurt voordat zij hun geld gaan terugverdienen; wat bij kerncentrales überhaupt al lang duurt vanwege de hoge constructiekosten.

Een ander belangrijk risico is de onzekerheid over de ontwikkeling van de elektriciteitsprijs, die over een zeer lange periode voorspeld moet worden. Over een jaar of tien is dat volgens marktkenners nog enigszins te overzien, maar kerncentrales gaan veertig jaar mee. Delta geeft zelf aan in een interview met het Financieele Dagblad van 31 oktober jl. dat bij de huidige energieprijzen de exploitatie van een kerncentrale niet rendabel is. Feit is bovendien dat Nederland sinds dit jaar meer stroom produceert dan het nodig heeft, waardoor de energieprijzen mogelijk nog verder onder druk komen te staan.

Om deze redenen is kernenergie, zeker in het huidige economische klimaat, zonder overheidshulp niet financierbaar. Minister Verhagen heeft op 11 februari jl. in een brief aan de Tweede Kamer met als onderwerp "Randvoorwaarden voor de bouw van nieuwe kerncentrales" aangegeven dat de initiatiefnemers niet hoeven te rekenen op Staatssteun. Hij schrijft: "Zoals eerder aangegeven is de elektriciteitsmarkt geliberaliseerd, wat onder andere inhoudt dat de Rijksoverheid niet investeert in elektriciteitsproductie. Subsidie of andere financiële steun voor de bouw van een nieuwe centrale zijn, net als bij bijvoorbeeld gas- en kolencentrales, niet aan de orde." De vraag is of u als provincie met publiek geld een dergelijke zeer risicovolle private investering moet doen.

Het is zeer de vraag of, gezien het bovenstaande, de economische crisis en een mogelijke verandering van kabinet, de vergunning voor de bouw van een of meerdere nieuwe kerncentrales daadwerkelijk wordt verleend. Wanneer dit niet het geval is, leidt iedere geïnvesteerde miljoen in het vergunningstraject slechts tot een afboekpost in het resultaat van Delta. Dit is naar mijn mening een volstrekt onverantwoorde investering.

Ik dank U voor uw aandacht.

Studiecomité Openheid Kernenergie

GEACHTE COMMISSIE-LEDEN VAN DE PROVINCIALE
STATEN EN GEACHTE AANWEZIGEN IN DE ZAAL

Mijn naam is Ollo Feenstra en al 30 jaar woonachtig in
Zeeland. Ik wil u het volgende vragen:

Wie van u gelooft nog werkelijk dat Delta in staat zal zijn een
2° kerncentrale te bouwen?

- geen toezegging van een partner
- geen overheidssteun
- geen duidelijk plan hoe 't bedrag van 4,5 miljard euro
voor de bouw gehaald moet worden
- marktpartijen, die niet durven investeren
- energieprijzen die niet tot tevredenheid stemmen bij
Delta

Maar wél een Provincie Bestuur en Zeeuwse Gemeenten die,
als aandeelhouders van Delta, alvast bereid zouden zijn om nu
60 miljoen euro's te geven voor de start van een vergunnings-
aanvraag? En volgend jaar waarschijnlijk nog eens 100
miljoen erbij?

Zelfs ik, als eenvoudig kunstenaar kan, met n huishoudboekje
in de hand, voorrekenen dat DAT nu weggegooid geld is.
(Ja, meneer Boerma: vrouwen hebben misschien niet veel
verstand van Kern-energie....volgens U.....maar des te meer
verstand hebben we van huishoudboekjes!!!)

Want, of je nu VOOR of TEGEN KERN ENERGIE bent,
iedereen snapt toch dat je minstens méér duidelijkheid moet
hebben vooraleer je zo veel geld gaat uitgeven.

En zelfs wanneer minister Verhagen zou besluiten wel mee te gaan betalen , wat voor een signaal geeft dat dan af ?
Wel bezuinigen op Zorg, Onderwijs, Kunst, Waterschappen etc. etc. maar ineens geld 'overhebben' voor een bedrijf als Delta om een 2e kerncentrale te bouwen; waarbij het dan straks zo is dat de goedkope stroom voor het buitenland is En de lasten én het gevaar voor Nederland, uiteraard het meest voor Zeeland.

Laat alstublieft Delta een normaal Nutsbedrijf blijven met goeie stroom voor Zeeland! Want als zo'n kerncentrale echt veilig zou zijn, dan stond er al lang 1 in Amsterdam aan het IJ Of in Rotterdam aan de Maas.....of wonen daar te veel mensen ?

Bestuurlijk Zeeland, de TOEKOMST is aan ECHTE DUURZAME ENERGIE : de natuurlijke bronnen waar deze prachtige provincie zo rijk aan is, n.l. ZON – WIND – GETIJ. Ja, wellicht nu duurder maar laten we niet nog meer tijd en geld verliezen.

Wees wijs, denk met het gevoel en voel met het verstand . Pas dan komen de goede oplossingen in deze, en wordt er geen publiek geld besteedt aan verloren zaken.

En waarachtig, dan zul je zien dat het met die promotie van Zeeland ook een stuk makkelijker wordt.

Dank u voor uw aandacht. *kyd m aandacht*

Bedankt dat ik hier mag spreken.

Ik ben Sebastiaan Kas.

En ik ben hier niet alleen, om te verwoorden in wat voor etisch dilemma we beland zijn, hier vandaag met zijn alle in deze zaal.

Ook ben ik hier niet alleen, om de jongeren uit de maatschappij een stem te geven.

De reden van mijn aanwezigheid is dat, wanneer een onderwerp niet alleen mij persoonlijk, maar miljoenen mensen treft, ik mijn stem graag laat horen.

Het bouwen van een 2e kerncentrale.

Omdat ik faliekant tegen het gebruik van fossiele brandstoffen ben moest ik, om vandaag mee te praten, een speciale benadering toepassen.

Ik heb mij dus verplaatst in de rol van iemand die voor kern energie is.

Hetgeen resulteerde in een rijtje van 3 argumenten voor kernenergie:

Kernenergie is veilig, kijk maar naar de resultaten van de onlangs uitgevoerde stresstest.

Kernenergie is goed voor de lokale economie.

Kernenergie is een stap richting een duurzame wereld.

Als ik deze argumenten nu, als rationeel denkend mens, tegen het licht van wetenschappelijke kennis hou, kom ik met het volgende om de argumenten te weerleggen:

Kernenergie is niet veilig, kijk maar naar deze lijst van bijna ongelukken

([http://www.onjo.nl/Item.2569.0.html?&no_cache=1&tx_ttnews\[tt_news\]=41568](http://www.onjo.nl/Item.2569.0.html?&no_cache=1&tx_ttnews[tt_news]=41568))

Waarvan er enkele bijna tot een melt-down hebben geleid, het geen betekend dat wij hier vandaag met zijn alle in deze zaal niet hadden gezeten

En even onder ons, weet iemand eigenlijk wel wat ze precies doen met die uranium atomen in die kerncentrale ?

Om een aantal vastberade gedachte in de war te brengen met feiten:

Een atoom bestaat uit een kern, elektronen en iets daar tussenin.

Stelt u zich allen eens voor, de werkelijke verhoudingen van een atoom: een erwt in het midden van een atletiek stadion als kern, een paar speldenknopjes op de bovenste tribune als elektronen. Wil de gene die mij kan uitleggen wat de intermoleculaire ruimte precies is even ontstaan ?

Waarom nemen zovelen beslissingen over zaken die zij niet eens kunnen bevatten, laat staan uitleggen ?

Hoe kun je ergens achter staan, als je niet eens weet hoe het werkt, of wat de gevolgen zijn op langer termijn ?

Kernenergie goed voor de lokale economie, ik dacht het nie.

Tijdens de bouw arbeidsruimte voor duizenden. Alleen zal deze hoogstwaarschijnlijk worden ingevuld door een etnische variëteit uit het oosten. (bouw sloecentrale)

Of deze mannen die ver van huis zijn, de lokale economie zullen spekken ? kleine kans, tenzij je belangen heb bij prostitutie en drank verkoop.

En als een 2e kerncentrale dan eenmaal operationeel is, wie heeft die elektriciteit nodig ? Een aluminium fabriek soms ?

Kernenergie een stap richting een duurzame wereld ?

Vraag dat maar aan de afrikaantjes in de uranium mijn!

Een duurzame wereld moeten we samen realiseren.

Mijn visie wat betreft de toekomst van elektriciteit is: zelfredzaamheid.

Zeeland heeft 381.730 inwoners, dat zijn z'n 190.865 huishoudens.

Om deze 190.865 huishoudens van zonnepanelen te voorzien investeer je een bedrag van: 190.865 huishoudens x 10.000 € zonnepanelen + externaliteiten = 1.908.650.000 euro

Voor nog geen 2 miljard euro heeft dus iedereen in Zeeland zonnepanelen, en met 1 gasgestookte elektriciteitscentrale zoals de Sloe centrale, kun je de fluctuaties in het net opvangen.

Ik dank u voor de aandacht, dat mijn spreken mag blijven hangen in de neurochemische informatie overdracht in de bovenkamer.

ADVIES

statencommissie

Advies van de vergadering van de **Commissie Bestuur, Financiën en Welzijn** van 2 december 2011 aan het Presidium ter voorbereiding van de statenvergadering van 16 december 2011

In deze commissievergadering is het volgende statenvoorstel behandeld:

1. *Statenvoorstel voorbereidingskrediet tweede kerncentrale Borssele* FEZ-035

De commissie is in meerderheid van mening dat het voorstel voldoende is onderbouwd voor behandeling door Provinciale Staten, onder de voorwaarde dat de toegezegde aanvullingen op het statenvoorstel én aanvullende informatie over de strategie-discussie DELTA NV tijdig worden toegezonden.

MIDDELBURG, 5 december 2011

De commissie voornoemd,

Mw. M.E. Trimpe, commissiegriffier